

Мабрифат

МАБРИФАТ • ХАЛҚ ЭИЛИПЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2001 йил 14 июль, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 55 (7354)

Ёз фаслининг қуёшли кунларида тоғ ён бағрида жойлашган сўлим оромгоҳларда дам олиб, тошдан тошга урилиб, ўйноқлаб оқаётган анҳор сувларида чўмилишнинг ўзгача гаши бор. Айтиш мумкинки, пойтахтимизнинг хушхаво масканларидан бири бўлган "Лочин" болалар оромгоҳида шу кунларда мириқиб ҳордик чиқараётган 360 ўқувчи ана шундай табиат манзараларидан баҳраманд бўлмоқдалар. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Ўзбекистон Миллий университети касаба уюшмасига қарашли мазкур дам олиш масканида бундан ташқари ҳордик чиқарувчилар ўзлари учун муассасалар томонидан ташкил этилган турли спорт, мусика, ашула ва рақс, ёш рассомлар каби тўғаракларда ҳам қатнашиб, дам олиш вақтларини мазмунли ўтказишмоқда. Ҳозирда оромгоҳ болалари гуруҳлараро ўтказилиши кутилаётган "Ўзбекистон - Ватаниманим" кўрик-танловига тайёргарлик кўришаётир.

Суратларда: оромгоҳ болаларининг тўғаракдаги машғулоти акс этган. Р.АЛЪБЕКОВ олган суратлар.

Men mustaqillikni qanday tushunaman?

ЁШЛАР ФИКРИ

МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИда таълим олаётган, тарбия топаётган, дунёқараши шаклланаётган миллат фарзандлари бу тарихий давр ҳақида қандай фикр юритмоқдалар? Албатта, бу савол ҳозир нафақат ёшларга, балки аҳолининг барча қатламларига нисбатан берилиши табиий.

"МУСТАҚИЛЛИКНИНГ ЎН ЙИЛЛИК ЮТУҚЛАРИ" — ЎЗМУ қошидаги Собир Раҳимов академик лицейида худди шу ном остида давра суҳбати бўлиб ўтди. Асосан лицейнинг I-курс ўқувчилари қатнашган бу давра суҳбатида юқорида тилга олинган савол асосий мавзу сифатида болалар диққат марказида бўлди. Қуйида эътиборингизга уларнинг бу борадаги фикр-мулоҳазаларини ҳавола қиламиз.

Азиза ҲАЙДАРОВА:

—Истиклолнинг ёруғ тонги Ватанимизга, биз — ёшларга жуда кўп имкониятларни туҳфа этди. Биз ўз сўзимизга, йўлимизга эга бўлдик, эркин фикрлашга, ташаббускорликка, ижодкорликка, олдимизга аниқ-давран мақсадлар кўйишга ва шу мақсадларни амалга оширишга ўргандик.

Айниқса, ёшлар учун ҳамма дарвозалар очиб қўйилди. Жаҳон андозаларидаги жиҳозлар билан таъминланган академик лицейлар, касб-хунар коллежлари ишга туширилганлиги, "Умид" жамғармаси, "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг фаолияти юқоридаги фикрнинг исботидир. Буларнинг ҳаммаси учун биз Ватанимиз олдида қарздормиз. Ўзбекистонни янада гуллаб-яшнашига, ривожланган давлатлар қаторига олиб чиқишга интилиш — бизнинг бурчимиз.

Севара ФАХРУДИНОВА:

—Ўтмишда ўзбек халқи жуда оғир кунларни бошидан кечирган: Чор Россиясининг мустамлакачилик зулми, Шўролар зуғуми, қатагонлар, пахта яккаҳоқимлиги... 130 йилга чўзилган бу зулмат давомида ўзбек халқи доимо ёруғ кунлар

келишига умид қилиб яшади ва унга 1991 йил 31 августда эришди. Шу кундан бошлаб дунё харитасида янги давлат — Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлди. Тез орада 180 дан ортиқ давлат мустақиллигимизни тан олди. 80 дан ортиқ давлатлар билан дипломатик алоқалар ўрнатилди. Мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамияти олдидаги обрўси кун сайин ортиб бормоқда.

Тоҳир БОБОХЎЖАЕВ:

—Республикаимизда болаларга, ёшларга берилаётган эътибор жуда катта. 2000 йил "Соғлом авлод йили", 2001 йил "Оналар ва болалар йили" деб эълон қилиниши фикримиз исботидир. Бу йилларда ёшлар ва болаларнинг моддий, маънавий баркамоллиги учун олиб борилган ишларни гапирадиган бўлсак, алоҳида китоб бўлади.

Нодир ТОШПЎЛАТОВ:

—Кейинги йилларда мафкуравий тарбияга эътибор кучайди. Чунки ҳозир қурол-аслаҳа ҳужумларидан даҳшатлироқ бўлган мафкуравий таъсирлардан ҳимоялайдиган мафкуравий иммунитет ҳосил қилиш, айниқса ёшлар учун зарур. Миллий истиқлол ғояси ҳар бир тарих, адабиёт дарслари орқали бизга сингдирилмоқда.

УЧРАШУВ

Ўзбекистон Республикаси Олий судида Хитой Халқ Республикаси Олий суди расининг ўринбосари Чжу Миншан раҳбарлигидаги делегация аъзолари билан бўлиб ўтган учрашувда ҳар иккала давлат ўртасида судлов маҳкамаларининг ҳамкорлиги, ўзаро тажриба алмашиш, қонунчиликни мустаҳкамлаш борасидаги алоқаларни ривожлантиришга оид масалалар муҳокама қилинди.

ФЕСТИВАЛЬ

Қорақалпоғистон Республикасида

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

Чоршанба
Пайшанба
Жума

"Экосан" жамғармаси, ЮНИСЕФ ва бошқа қатор халқаро ташкилотлар, дипломатик корпуслар томонидан Бутунжаҳон аҳолишунослик кунига бағишланган икки кунлик экология фестивали бўлиб ўтиб, унда Орол бўйида юзага келган экологик вазиятларни бартараф этиш йўллари кўриб чиқилди.

ЭЪТИБОР

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги тасарруфидаги Юристар малакасини ошириш маркази ҳамда БМТнинг ЮНИСЕФ (Болалар фонди) ташкилоти ҳомийлигида ўтказилаётган "Ювентал юстициянинг ҳуқуқий асослари" мавзуидаги тренингда тингловчилар бола ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи халқаро меъририй ҳужжатлар мажмуи ҳамда халқаро механизмлари билан танишишмоқда.

Меҳмонхона
Обид АСОМОВ:
ЎҚИТУВЧИЛАРИМ ОРАСИДА
МЕНГА ЁҚМАЙДИГАНИ
БЎЛМАГАН
5-бет

Insho
ОРОЛ МАДАД
СЎРАЙДИ
8-бет

«Tanklar ichida
eng muloyimi»
9-бет

Нобель
мукофоти
соҳиблари
13-бет

УЛАРГА
МАЗЗА БЎЛГАН
ЭКАН
16-бет

ТАШХИС МОҲИЯТИ

Мустақил Ватанимизнинг келажига кўп жihatдан ёш авлодни қандай тарбияланишига боғлиқ. Бу ўз навбатида таълим тизимининг самарали ва серкирра усулларини белгилаш ва, айниқса, кичик ёшдаги болаларни бошланғич мактаб таълимига талаб даражасида тайёрлаш муаммосини ижобий ҳал этиш вазифасини қўймоқда.

“Таълим тўғрисида”ги қонунга мувофиқ 1-синфга 6-7 ёшли болалар қабул қилинади. Мактабга қабул қилинадиган 6 ёшли болалар эса, туман халқ таълими бўлими қошидаги психологик-педагогик ташхис маркази мутахассислари кўригидан ўтишлари лозим. Чунки боланинг мактабда муваффақиятли ўқиши мактабда даврдаги тайёргарлик даражасига, соғломлигига боғлиқ.

Акмал Икромов туман халқ таълими бўлими ташхис марказига ота-оналардан фарзандларини 6 ёшдан бошлаб мактабга бериш мақсадига психологик-педагогик кўриқдан ўтказиб 1-синфга тавсия беришимизни сўраб кўпгина аризалар тушди. Бироқ ҳамма аризаларни

бирдек қондириш мумкин эмас. Чунки биринчи навбатда, болалар тиббий кўриқдан, логопед, педагог ва психолог каби малакали мутахассислар сўхбатидан ўтказилади. Бунда болалар Республика Ташхис маркази томонидан тасдиқланган “Керен-Ирасек методикаси” топшириқларини бажариши, мактабгача ёшдаги болалар таълим тарбиясига қўйилган давлат талабларига мос равишда теvarак-атроф, табиат, ижтимоий ҳаёт воқеалари доирасида берилган саволларни тушуниши, уларга тўғри жавоб бериши лозим.

6 ёшли болаларнинг ҳаммаси юқорида кўрсатиб ўтилган талабларга тўлиқ жавоб беради деб бўлмайди. Боланинг соғлиги, психологик-педагогик, дефектологик жиҳатдан мактабга тайёргарлик даражаси ҳисобга олинмай ялписига 1-синфга қабул қилиш унинг асабига ва ҳар томонлама ривожланишига зарар етказиши билан бир қаторда яхши ўзлаштира олмаслигига ҳам сабаб бўлади. Бошқача қилиб айтганда, тегишли билим ва кўникмаларга эга бўлмай туриб, бола ақлий жи-

ҳатдан ривожланмайди. Ҳар бир ота-она, албатта, ўз боласини аъло баҳоларга ўқишини хоҳлайди, уни имконият ва лаёқатини ҳисобга олмасдан кўпроқ дарс тайёрлашга мажбур қилади. Ўртоғи ёки синфдоши яхши ўқишини айтиб, болага танбеҳ берадилар. Ваҳоланки, ўша аълочи ўртоғи ёки синфдошининг мактабда ўқишга ҳар томонлама тайёргарлик даражаси етук эканлигини ота-оналар тан олишни хоҳламайдилар.

Хулоса қилиб айтганда, биз ташхис маркази ходимларининг асосий вазифамиз келажак авлодни баркамол инсон қилиб вояга етказиш эканлигини ёдда тутган ҳолда психологик-педагогик кўриқни тўғри ташкил қилиш, 6 ёшли боланинг мактабга тайёргарлигини талаб даражасида текшириб, ҳолис баҳоласак, ота-оналар ўз вақтида мутахассисларнинг маслаҳатларига, тавсияларига амал қилсалар фарзандларимизнинг биздан кўра кучли, билимли, доно ва, албатта бахтли бўлишларига ўз ҳиссамизни қўшган бўламиз.

Мактуба ҒОФУРОВА,
Акмал Икромов туман халқ таълими бўлими ташхис маркази раҳбари

Ta'tildagi tadbirlar

Шу йилнинг 8 июль куни Чимён туркомплексига ёзги мактаб иш бошлади. Информацион технология ва таълим муассасаларида масофадан туриб ўқитишни ривожлантириш маркази ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Очиқ жамият институти “Кўмак” жамғармаси ҳамкорлигида ташкил қилинган бу мактабни очишдан асосий мақсад, тингловчиларни

республика жамғармасининг профессорлари, домла ва мутахассислари олиб бормоқда.

Мактабни битирган ва мўлжалланган барча вазифаларни бажарган тингловчилар сертификатга эга бўладилар. Ва ҳар бир битирувчилар ўз шахсий режасида кўрсатилган график асосида ўзларининг электрон ўқув курсларини ишлаб чиқиш

ЁЗГИ МАКТАБ
ЧИМЁНДА

электрон курсларни ишлаб чиқиш методикаси билан таълимни таъминлаш, тажриба алмашиш ҳамда тингловчиларнинг ўзлари томонидан мутахассисликлари бўйича шундай курсларни ишлаб чиқишига эришиш.

Машгулотларни Жаҳон банки институти (Вашингтон, АКШ), Санкт-Петербург давлат иқтисод ва молия университети (Россия), Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Тошкент Давлат иқтисодиёт университети, Тошкент Давлат техника университети, Тошкент алоқа электротехника институти, Тошкент молия институти ва “Устоз”

мажбуриятини оладилар. Ёзги мактаб хулосасига кўра битирувчилар ўз ўқув муассасаларида 2001-2002 ўқув йилининг сентябрь-октябрь ойларида 2-3 кунлик семинар ва маърузалар ўтказишлари шарт.

Мактабни муваффақиятли тугатиб сертификат олган тингловчилар кейинчалик ўз олий ўқув юртида масофадан туриб ўқитиш тизими асосида машгулотлар ўтказиш, шунингдек, ўқитиш методикаси бўйича мультипликатор сифатида қатнашишлари мумкин.

Н.СОДИҚОВ,
ТДИУ доценти

Оммавий ахборот воситалари ҳамда матбуотнинг жамият тараққиётидаги ўрни беқиёс. Қолаверса, улар мафкуралар кураши майдонида ўзига хос қурол. Ҳозирча унга бас келадиган рақобатчи йўқ. Шундай экан, бу соҳага буйруқни бажарадиган «аскар» эмас, эркин фикрлайдиган, профессионал кадрлар керак. Айниқса, бугунги ривожланиш йўлидан бораётган давлатимиз учун, катта-катта мафкуралар кураши авж олган даврда омма онгини тарбиялашда, йўналтиришда уларнинг аҳамияти нечоғлиқ бўлиши лозимлигини ҳисобга олсак, юксак савияли шахс даражасидаги журналистларга эҳтиёж қанчалик эканлигини англаш қийин эмас. ОАВ ва матбуотни “тўртинчи ҳокимият” дейишнинг боиси ҳам шунда. Дарҳақиқат, у шундай даражада бўлиши лозим. Бутун дунёда бўлгани каби Ўзбекистонда ҳам ОАВни эркинлаштириш, фаолиятини кучайтиришнинг ҳуқуқий асослари ишлаб чиқилди. Бу масала ҳуқуқматимизнинг доимий диққат эътиборида. Эндиги гап эркин ва кенг фикрлайдиган, профессионал журналистлар тайёрлаш ва қайта тайёрлашда.

Мақсад—ҳаракат дояси. Истироҳат ҳаёли одамни боққа, егулик ҳаёли ошхонага етаклайди. Илм олиш истаги ёшларни олий ўқув юртига чорламақда. Аммо илм уммон кабидир. Ҳаммасига эришолмайсан.

Оч одам чучвара, шўрва, палов ёйишни истади. Шулардан бирини еса, қорни тўяди ва қолганларини истамай қолади. Демак, ҳақиқат битта—очлик.

Ҳақиқат—бир, унга эришиш

йўллари мингта. Йўллардан бирини танлаш лозим. Мақсад—илм экан, одам ўз имконияти, эҳтиёжи, лаёқатини ҳисобга олган ҳолда йўл танлаши керак.

Болалик орзуларини аксар ҳавасга йўямиз. Бироқ ўша ҳавас вақти келиб истакка, мақсадга айланади.

Албатта, 7 ёшдаги ҳавас билан 17 ёшдагиси ўртасида фарқ катта. 17 ёшда ҳавас мақсадга айланиб улгурган бўлиши лозим.

Гапни узокдан бошлашдан мурод—бугун журналистика соҳасида “адашган”лар пайдо бўлапти.

МАҚСАД БИТТА

БИРОҚ УНГА ЭЛТУВЧИ
ЙЎЛНИНГ ҚАЙСИ БИРИ ТЎҒРИ?

Мазкур муаммонинг пайдо бўлиши сабаби, аввало, олий ўқув-юртларидаги журналистика факультетлари талаба қабул қилишда ўзига хос—ижодий имтиҳонларга етарлича эътибор қаратилмаётганида кўринади. ЎзМУдаги журналистика ва ЎзДЖТУдаги халқаро журналистика факультетлари шу соҳага қизиққан, лаёқатли, истеъдодли ёшлар ўқишга кириши керак. Тилмоч бўлиш ёки қандайдир бошқа мақсадлар, айтилик, шунчаки олий маълумотли бўлишни хоҳлаганлар эмас. Бунинг учун ижодий имтиҳон қабулда ҳал қилувчи ўрин эгаллаши лозим.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 26 февралдаги “Журналист кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини та-

комиллаштириш тўғрисида”ги қарори ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан 1999 йил 17 июлда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасаларининг “халқаро журналистика” ва “журналистика” таълим йўналишларига ўқишга қабул қилишда ижодий имтиҳон ўтказиш тартиби тўғрисида Низом”га мувофиқ ЎзДЖТУ ва ЎзМУ халқаро журналистика ва журналистика факультетлари талаба қабул қилишда абитуриентларни ижодий имтиҳондан ўтказиш бўйича ўз Низомларини ишлаб чиқадилар. Ижодий имтиҳон ўтка-

ҳалиям ишлаб чиқилмаганлигининг гувоҳи бўлдиқ. Қабул комиссияси масъул котиби Абдурахим Ваҳобов ижодий имтиҳон ҳақида тўлиқ маълумот бера олмай, қабул комиссияси ходимларидан бири Жўра Худойбердиевга йўллади. Ж.Худойбердиев берган маълумотга кўра, ЎзМУда журналистика факультетига талаба қабул қилишда ижодий имтиҳон фақат бир босқичда, ижодий иншо шаклида бўлиб, унга максимум 111,6 баллгача қўйилади. Абитуриентлардан шу сабаб ижодий материаллар қабул қилинмаяпти?..

Иншо—ижод. Албатта, иншо

ҳақиқат. Булар учун алоҳида истеъдод талаб қилинади. Журналистика ҳам шундай. Лўнда қилиб айтганда журфакада озми-кўпми ижод қилишга қодир, истеъдод учқуни бор ёшлар ўқишлари керак. Шундай бўлмас экан, журналистика факультетлари бирон-бир соҳани чуқур эгаллаш у ёқда турсин, журналистга қўйиладиган бирламчи талаблар: ёзиш, ижод қилиш, янгиликни илғай олиш, ҳодисани таҳлил қилиш ва ўз баҳосини бериш лаёқатидан йироқ, жамиятда ўз ўрнини билмайдиган, ясама журналистларни “тайёрлаб” чиқараверади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, менда бир қатор саволлар туғилди. Келинг, биргалашиб уларга жавоб излайлик: нега икки олий ўқув юртида деярли бир хил йўналишдаги факультетларга талаба қабул қилиш талаблари икки хил? Нима учун матбуотда материаллари чоп қилинмаган абитуриентларнинг ҳужжатлари журналистика факультетига қабул қилинапти? Нега ЎзМУ журналистика факультетининг баъзи талабалари амалиётлари даврида биронта хабар ҳам чоп этиришолмаяптилар? Нима учун журналистика факультетини тугатганларнинг ярмидан кўпи бошқа соҳаларда ишлашмоқда?

ёзишни ҳамма билиши керак. Жумладан, журналист ҳам. Аммо, фақатгина иншо бўлгуси журналистнинг шу касбга бўлган лаёқатини тўла кўрсатиб бера олмайди.

Оддий мантиқ: расм чизиш билмайдиган бола рассомчилик институтига, мусикадан умуман беҳабар киши эса консерваторияга ўқишга қира олмасли-

P.S. Абитуриентларнинг матбуот, телевидение, радиода эълон қилинган материаллари қабул қилинаётган ЎзДЖТУда ҳам қабул комиссияси масъул котибининг айтишича, агар режадагидан кам абитуриент ҳужжат топширса, қабулнинг сўнгги кунларида халқаро журналистика факультетига ижодий материаллари йўқ абитуриентларнинг ҳам ҳужжатлари қабул қилиниши мумкин экан...

Хусан НИШОНОВ,
«Ma'rifa!»нинг махсус мухбири

Кизиқчилик — санъат. Унинг мақсади кишиларга табассум улашиш. Кулиш осон, кулдириш қийин. Шу жиҳатдан олганда минглаб мухлислар қалбидан жой эгаллаган машхур кизиқчи Обид Асомовга ҳам осон тутиб бўлмайди. Ўзининг айтишига қараганда, меҳмонимиз уйига фақат ухлаш учун боради. Демак, кечаю-кундуз ишлаш, елиб-югуриш, ижод қилиш, изланиш... Бир лаҳза вақт ҳам ҳисобли. Бунинг исботи, Обид Асомовни уч ой деганда, зўрға "тутдик" ва бунинг маҳсули сифатида куйидаги суҳбат юзага келди.

Меҳмонхона

кунда сенсация! Мен бундан хафа эмасман, биласизми, рекламада лаҳзалик ҳолатлар акс этиб, томошабинни хулоса чиқаришга ундаши керак! 30 дақиқада 3-4 та кадр намойиш қилиниб, дейлик, унда лотерея сотиб олишнинг аҳамиятини етказишнинг лозим бўлади. Қолаверса, масаланинг иккинчи томони бор, рекламаларим учун менга пул тўлашади. Реклама санъатини ҳар доим кузатиб бораман, Москва телевидениеси, Ўзбекистон ойнаи жаҳони, радио, хуллас, кўриб, эшитиб боришга ҳаракат қиламан. Айрим фирмалар ўз

бўлмайди. Мақолларимизни, ота-она ва фарзандлар орасидаги муносабатни, ирим-сирим ва ақидаларни олинг, қайси бири нотўғри? Улар минг-минг йиллар мобайнида ҳаётдан ўз тасдиғини топиб, бизгача етиб келган, бугунги кунда биз ҳам уларга тан берамиз.

Яна бир илган ҳикматим — ўзингга, ўз имкониятига ишониб, таяниб яшаш! Бирор ишга уринсангинга, натижага эришасан, тўғрими? "Олма пиш, оғзимга туш" билан ҳеч нарсага эришолмайсан...

— **Инсон кизиқ ҳилқатда, дам кулади, дам йиғлайди, ҳаёт ва муҳитнинг ўзи уни шакллантиради. Шу маънода кизиқчилик**

— Сиз кизиқчи сифатида кулгуга қандай таъриф берган бўлардингиз?

— Кулгу — жон озиғи, дейдилар. У одамзотга сув ва ҳаводек зарур. Кулган кишининг умри эса узаяди, дейишади. Ҳозирги вақтда кулмасдан яшаб бўлмайди. Кулгуга таъриф беришда бир хил эътирофни келтирсак, хато қилган бўламиз. Менинг назаримда, кулгулар самимий ва сохта бўлади. Албатта, биринчиси иккинчисидан устун келади. Чунки самимий муносабат сингари самимий кулгу ҳам барибир яхши-да, нима деддингиз?

— Ўзингиз нимадан ва қачон куласиз?

— Касбим кизиқчи бўлгани билан жиддий одамман. Мен болажонларимизнинг хатти-ҳаракат ва гап-сўзларидан завқ оламан. Уларда бошдан-оёқ табиийлик ёғилиб туради, сохталик кўрмайсиз. Ўғлим бир куни салом бермади, гўёки уни уялтирмоқчи бўлиб, "Ассалому алайкум!" десам, "Ваалайкум ассалом, катта йигит бўлинг" деб қолса бўладими? Бу билан у менинг бўйим пастлигига кулдими ёки катталарга тақлид қилдими, ҳар тугул шундай деди. Эсласам, ҳамон кулгим қистайди.

— Илк бор катта сахнага чиққан кунингиз ва ўша вақтдаги ҳолатингиз?

— Саҳна ҳаяжонга соладиган даргоҳ. Ҳозир ҳам сахнага чиқиб, томошабин олдида гап айтиш олдида ҳаяжон бўлади, бусиз иложи йўқ. Лекин сиз айтгандай, илк бор катта сахнага чиқишнинг ҳаяжони бошқача бўларкан. Катта концертимиз Талабалар шаҳарчасида бўлган эди, "Ватан" кинотеатридаги театрлаштирилган дастур ҳам хотирамда. Ҳозир аниқ эсимда эмас, қайси бири олдин, қайси бири кейин, катта аудиторияда, минглаб нигоҳлар кузатувида сахнага чиқиш ҳар қандай одамни ҳам ҳаяжонга солади. Саҳнага чиқиб, озроқ мослашганимдан сўнг, ўзимни тутиб олдим-да, дадиллик билан ишга киришдим. Аммо концерт тугагунча томошабин ва ўзимнинг орамдаги масофа нақадар яқинлигини ҳис қилиб турганман. Бу масофа бир қадам, кулдириш керак, тамом-вассалом! Вақти-вақти билан даврада "гурр" этиб кулгу кўтарилиб туриши, қарсак чалиниши менга куч-қувват бағишлаб турган.

— Сиз маълум ёшни "уриб" қўйган кишисиз. Айтинг-чи, шу ёшга кириб, Сиз илган ҳикмат нима?

— Ҳаётнинг ўзи ҳикмат, ҳар қадам, ҳар бир воқеа-ҳодиса ҳикмат. Мен англаган ва қатъий тан олган ҳикматлардан бири, ота-боболаримиз айтиб кетган гапларнинг барчаси тўғри эканлигидир. Бирортасини инкор этиб

Обид АСОМОВ:

ЎҚИТУВЧИЛАРИМ ИЧИДА МЕНГА ЁҚМАЙДИГАНИ БЎЛМАГАН

нинг барқамол инсонни шакллантиришдаги хизмати қандай баҳо берасиз?

— Кизиқчилик ҳам санъатнинг бир тури. Инсонни тарбияловчи, камолга етказувчи воситалар мўл-кўл.

Энди кулгуним шу мақсадга йўналтириш, менимча, ақлга сиғмайди. Тўғри, кулги ҳам инсонни маълум даражада шакллантиради, аммо у бутунлай тарбиялаш хусусиятига эга эмас. Масалан, бизнинг томошаларимизга минглаб мухлислар чарчоғини ёзиш, завқ олиш учун келишади. Маълум маънода кизиқчи ҳаётдаги иллатларни гапириб, бундан бир хулоса чиқаришга уринади. Лекин унинг асосий мақсади тарбиялаш эмас, томошабинни кулдиришдан иборат. У дам олишни, толиққан асабларига эрк беришни хоҳлайди. Хуллас, кизиқчининг вазифаси — кулдириш, одамларда оила, рўзгор, иш, кўча-кўй, маърака, маросим ташвишлари етарли, яна кулги орқали унга ақл ўргатиб, оталар сўзи қиладиган бўлсак, менимча, бунинг кераги йўқ.

— Сизни экран орқали реклама роликларидан кўп кўраман. Бу Сизга нима беради?

— Реклама ҳам санъат. Бу соҳага биз яқин йилларда қадам қўйдик. Рекламаларда чиқишга мени ўзлари тақлиф қилишади, аммо мен ҳар қандай фирма ёки корхоналарнинг илтимосини ҳам бажаравермайман. "Эколот" рекламаларида чиқишим менинг ўзимга ҳам завқ бағишлайди. "Самолёт, парохот, эколот" деб шеър қилиб юборишди. 30 се-

товарларини реклама қилиб беришимни илтимос қилдилар, аммо мен уларнинг барчасига ҳам рози бўлавермайман. Бугун қўйлакни, эртага ботинкани, индинга "Эколот"ни реклама қилиб чиқсам, одамлар айтмайдими, сенда ўзи лафз борми, деб? Шу боис фақат "Эколот" билан ишлайман...

— "Обид шоу" орқали ҳам мухлислар орасида машхурсиз. Бундан кўзланган мақсад нима?

— Мен ўзимни ўтга ҳам, чўққа ҳам урадиган инсонман. Инсон бир жойда тўхтаб қолиши керак эмас. Тўй ва концертлардаги номерларнинг умри қисқа. Сиз айтган "Обид шоу" кўрсатувида анча узилиш бўлиб қолди, биласизми, ҳаммасига улгуршига вақт етмайди. Қаерда яхши тақлиф бўлса, боравераман. Кўрсатувнинг бошланishiга синфдошларим сабабчи бўлишган. 19 киши ҳар ойда бир марта йиғиламиз, бари ақлли, билимдон, битта мен са-ал "телба" роқман. Нимага Москвада турли кўрсатувлар бор, деб қитқилайверишди. Хуллас, шунинг таъсирими, "Обид шоу" дунёга келди, дейлик кўрсатув 40 дақиқага мўлжалланди, лекин уни томошабинга тортиқ этгунга қадар бир ойлик пешона теринг тўкилади. Ишқилиб, осон жойда ош йўқ, буни ўзингиз ҳам биласиз.

— Сиз айрим фильмларда ҳам роль ўйнагансиз. "Тоҳир ва Зухра", "Бумбастик" ва ҳокazo. Кино асарининг "Бумбастик" деб номланиши нимани аңлатади?

— Юқорида таъкидладим, яхши тақлифлар бўлса, бажонидил бораман. Шу пайтга қадар 16 тача фильмда катта-кичик ролларни ўйнаб қўйдим. Кино тарихда қоладиган нарсаси. Масалан, фарзандларим, машхур актёрлар Шукур Бурҳонов, Олим Хўжаев, Лутфихоним Саримсоқоваларни ҳаётда кўришмаган. Уларни кинолардан билишади. "Маҳаллада дув-дув гап", "Мафтунингман" "Сен етим эмассан" деган кинолар ҳамон қўйилади. Лекин уларда роль ўйнаган кўпчилик актёрлар оламдан ўтиб кетишган.

"Ўтган кунлар"нинг кейинги вариантыга эпизодик ролга тақлиф қила туриб, режиссёр "фақат мени сўкмайсан, экранда 5 дақиқа кўринасан, холос" деди. Мен "Икки минут бўлса ҳам бораман" дея тақлифни бажонидил қабул қилдим, чунки инсон тарихда қилган ишлари билан қолиши керак.

"Бумбастик" масаласига келсак, у "Бўстон" деган гуруҳ ҳақидаги сценарий. Фильмда мен замонавий профессор родини ўйнаганман. Ёшлар-боп фильм, кирган одам зерикмайди. Бу сўзнинг таржимасини топиш қийин бўлди, айтамузу, "ўмбалоқ-бўмба-

Шу маънода машхурлик-ка муносабатингиз?

— Кулиш осон, айтганингиздай, кулдириш азоб. Ҳамма билган, таниқли кишининг қўчада юриши ҳам азоб. Ёш-ёш қизлар "Обид, қалайсан?" деб ўтиб кетишади. "Яхшимисилар" дейману, сўқолмайман, қизим тенги қизлар, нима дейсиз, тарбиялари шунақа.

Машхур бўлишнинг азоби курсин, ҳеч қаерда бемалол юролмайсиз. Сени ҳамма кузатади. Болаларимни айлантиришга олиб чиқолмайман, биринчидан вақтим йўқ, иккинчидан, гап отишлар чарчатади.

— Ўқувчилик йилларингизда қандай бола эдингиз?

— Мен Тошкентдаги 128-мактабда ўқиганман, 8-синфга қадр, кейинчалик расомчилик билим юртида таҳсил олдим. Синф бошлиғи эдим. Фақат "5"га ўқирдим. Оиламиздаги опа-укаларим билан яхши баҳолар олиш бўйича мусобақа ўйнардик, кундаликларимизни кўрсатиб мактанардик.

— Муаллимларингизни йўқлаб турасизми?

— Биринчи синфда Шарифа опа Турдиева деган муаллима ўқитганлар. Ҳозир ҳаёт, аммо кексаки қолганлар. Ўқитувчиларимнинг ичидан менга ёқмайдигани йўқ эди. Ўтган йили мактабни тамомлаганимизга 20 йил тўлиши муносабати билан йиғилдик. Муаллимларимиз ўша-ўша, синфдошларимиз улгайиб, катта-катта кишилар бўлиб кетишган.

Мени, айниқса, роса макташганидан хурсанд бўлдим. "Мактабимиздан шундай машхур инсоннинг чиқиши жуда катта гап" дея таъкидлашди.

— Энг сеvimли таомингиз? Ўзингиз ҳам таом тайёрлайсизми?

— Афсуски, таом тайёрлашга вақтим йўқ. Агар аёл киши бўлганимда, калтакнинг тагида умрим ўтган бўлармиди? Яхшиям, йигит бўлиб туғилганман. Овқат тайёрлаш каминига бегона. Агар уйда хотиним бўлмаса, тухум қовураман, картошкани сувда қайнатаман, "Спрайт"ни очаман, бўлди, шу билан қорин қай-ғусидан қутуламан. Кечаси 3 да келаманми, 4 да келаманми, менга қайноқ, иссиқ овқат тайёр туриши керак.

— Спортнинг қайси тури билан шуғулланасиз?

— Спорт билан шуғулланишга вақтим йўқ. Энг сеvimли машғулотиим мазза қилиб ухлаш.

— Бу дунёда яхши тиллақлар қолади, ёмонлари барҳам топади.

— Тушундим, аънавий савол беришдан қочиб, саал бошқачароқ шаклга ўтдингиз. Нимаям дердим, чиройли гаплар билан айтганда, бизнинг жаннатмакон, хур, мустақил ва озод юртимизга кўз тегмасин! Оллоҳ назари тушган юрт фақат ривожланаверсин!

Газетангиз жамоасига тилагим эса, лабларидан табассум аримасин, кулган инсон кўп яшайди.

Суҳбатдош:
Хулқар ТҲИМАНОВА

— Элнинг назарига ҳамма ҳам тушавермайди.

Аслида ҳеч бир ота-она фарзандининг ногирон, бирор нуқсон билан туғилганини истамайди. Лекин ҳаётнинг биз билмаган сир-синаотлари, тақдирнинг чалкаш уйинлари сабаб баъзи болалар тугма нуқсон билан туғилдилар. Соғлом туғилган айрим болажонлар йиқилиши, куйиши, қаттиқ кўрқиши оқибатида ногирон бўлиб қоладилар.

Ўзбек халқининг табиий бир туйғуси бор. У ҳам булса фарзандини оқ ювиб, оқ тарашга, уни жамиятга қўшишга масъул эканлигини англаш. Табиийки, кўпчилик оилаларда соғлом болалар билан бирга тақдир тақозоси туфайли ногирон бўлиб қолган болалар ҳам катта бўлишди, оила муҳитида худди соғлом болалар каби яшашди. Давлатимиз олиб бораётган оқилона сиёсат натижаси ўларок, ногирон, нуқсонли болалар ҳам соғлом болалар каби махсус мактаб-интернатларда, Мурувват уйларида тарбияланиб, таълим олмоқдалар.

Бундан уч-тўрт ой муқаддам тахририятимизга бир аёл кириб келди. Дилором Абдубекова деб ўзини таништирган аёл Тошкент шаҳрида жойлашган 1-Мурувват уйи билан ҳамкорликда "Бегуборлик" деб номланган марказ очганлигини, у ерда тажриба сифатида 10 нафар қиз ва 5 нафар ўғил болалар билан иш бошлаганлигини айтиб қолди.

"Оилада ногирон фарзанд туғилса ота-онанинг қалби жароҳатланади, — дейди Дилором Абдубекова. — Болаларнинг ақлан ва жисмонан заиф бўлиб туғилиши сабаблари жуда кўп. Ота-онанинг гийҳвад модада, спиртли ичимлик истеъмол қилиши, яқин қариндошларнинг турмуш қуриши, экологик вазиятнинг ёмонлашуви, ҳомиладор аёлнинг сиқилиши, азият чекиши, эҳтиётсизлик оқибатида йиқилиб тушиши кабиларни мана шу сабабларнинг асосийси деб айтиш мумкин. Биз соғлом кишилар қўлимиздан келганча ақл-идроқимиз, илму маърифатимиз билан ногирон болаларнинг кўнглига йўл топа олишимиз, уларга ҳам соғлом тенгдошлари билан

муомала қилганимиздек суҳбатлашимиз керак.

Ҳиндистонда ногирон фарзанд дунёга келса, уни Ришининг ҳузурига олиб борадилар. Риши бу боланинг нима учун, қандай вазифаларни бажариш учун дунёга келганлигини, ота-онаси бу болага қандай муносабатда бўлиши кераклигини, уни қандай тарбиялашни айтиб берар экан. Оила эса бу вазифаларнинг барчасини уз бурчи деб билади ва оғринмасдан бажаради. Бизларда Ришилор йўқ, лекин руҳшунослар бор. Улар она ва боланинг ички дунёсини ўрганиб, боланинг хусусиятлари ҳақида онага тулиқ маълумот бериб, реабилитацияни бошлашлари керак. Соғ боллага ҳам, ногирон болага ҳам энг биринчи навбатда зарур бўладиган нарса бу — она меҳри. Она фарзандига ишонч бидирса, уни суйиб-эркаласа, бошқа болаларига қилгандек муомала қилса, ногирон бола оилада ўксинмасдан, ўзини камситилгандек ҳис қилмасдан ўсади.

Бизнинг мақсадимиз, ҳар бир

ди, деб ўйлаб, бир четга чиқариб қўймаслик, четга суриб ташламаслик керак. Улар ҳам узларининг керакликларини ҳис этишсин, соғлом тенгдошлари бажараётган айрим ишларни ўзлари ҳам эшлай олишларини билиб қувонишсин".

Опанинг ушбу гапларини эшитганимдан сўнг кўпдан буён ўйлаб юрганым, ногирон болалар келажagini мана шундай йўллар билан таъминлаш, яхши томонга ўзгартириш мумкинлигини англаб қолдим ва менда ушбу марказ иши билан яқиндан танишиш истаги пайдо бўлди.

Орадан пича вақт ўтиб, 1-Мурувват уйида жойлашган "Бегуборлик" марказида бўлдим. Марказ иши билан танишиш мақсадида бу ерга ўша кунни кўпгина меҳмонлар ташриф буюришган экан.

— Ақли заиф болаларни ижтимоий реабилитация қилиш ва жамиятга интеграциялаш, уларни бирорта касбга ўргатиш, имкониятларини рўёбга чиқариш мақсадида дастурлар ишлаб чи-

ЭНГ АВВАЛО МЕХР КЕРАК

ногирон бола ҳаётда ўксимасин, ўзини кераксизман деб ўйламасин, муҳими, руҳий тушқунликка тушмай, жамиятда, оиласи бағрида униб-ўссин. Мана шу мақсадларимизни рўёбга чиқариш учун 1-Мурувват уйи билан ҳамкорликда 10 нафар ақлан, жисмонан заиф, нутқи, эшитиш қобилияти бўлмаган қизларга тикишни, касал кишига қарашни, чақалоқлар билан ишлашни, уйдаги оддий ишларни, дейлик, чой қайнатиш, уй супуриш каби юмушларни бажаришни аста-секин ўргатаёқимиз. 5 нафар ўғил бола эса этикдўзликни ўрганмоқда. Уларни ақлан заиф, қўлдан ҳеч бир иш келмайди, энди менга, давлатга фойдаси тегмай-

қанмиз. Мана шу дастурлар асосида иш ташкил қилдик. Шу кунгача қизлар ҳам, ўғил болалар ҳам меҳнат қилиш кўникмасини эгаллашди, — деди марказ раҳбари Д.Абдубекова.

Қиз болалар билан иш олиб борадиган, уларга барча юмушларни қўнг ва сабр билан ўргатаётган инструктор Наргиза Питиевани қизлар "Наргиза она" дейишар экан. Аввал бегонасираб турган қизлар, сал ўтиб ўзлари тиккан намуналарни бизга юзларида табассум билан кўрсата бошладилар.

Голландиядан келиб икки ярим йилдан буён Қарши шаҳридаги ва Тошкентдаги 2-Мурувват уйида фаолият олиб бораёт-

ган "Мерси проект" ташкилоти вакиласи Фериди Лан дер Линде билан ҳам мана шу марказда танишдим ва унинг фикрлари билан ўртоқлашдим.

"Бизнинг давлатда ҳам ногирон болалар бор ва биз уларни доимо назорат қилиб борамиз, — деди у. — Ўзбекистонда ҳам ногирон болалар тақдирига давлатнинг бефарқ эмаслиги мени хурсанд қилди. Соғлом болалар билан ақли заиф, жисмонан нуқсонли бўлган болаларнинг фарқи бор. Улар билан ишлаш қийинроқ. Чунки улар жуда секин ривожланади, онги ҳам соғлом болаларникидек тиниқ ва равон бўлмайди. Бундай болаларга, энг аввало, меҳр бериши-

миз керак. Одамлар, унинг атрофидагилар болага яхши муносабатда бўлиши, уни эътибордан четда қолдирмаслиги даркор. Бунда ота-оналар тарбиячи ва шифокорлар, руҳшунослар билан доимий ҳамкорликда бўлишлари шарт. Ногирон боланинг қобилияти жуда секин шаклланади. Шунинг учун агар уларга яхши тарбия берсак, эътиборимиздан четда қолдирмасак, болалар касб ўрганади, жамиятга фойдаси тегдиган инсонлар бўлиб етишади".

Ушбу марказнинг иш фаолияти билан танишиб, қизалоқлар билан суҳбатлашиб, шу нарсага амин бўлдимки, улар ҳам оилада, жамиятда кимнингдир оғирини енгила қила оладилар ва ўзларига билдирилган ишонччи оқлаш учун бор куч-гайратлари билан ҳаракат қиладилар.

Шарифа МАДРАХИМОВА

Яқинда ишдан қайта туриб автобусда ўсмир қизи билан кетаётган бир аёл билан ҳамсуҳбат бўлиб қолдим. Аёлнинг айтишича, қизи Азиза Қозокбоевнинг эшитиш қобилияти пастлиги, нутқининг яхши ривожланмаганлиги боис, болалигидан жуда маъносиз, тортинчоқ бўлган, қайсидир бола уни "соқов" дея ўйиндан чиқариб юборганда, онасини кучоқлаб, ўқсиб-ўқсиб роса йиғлаган.

Мактаб ёшига етгач, уни Собир Рахимов туманидаги 106-заиф эшитувчи болалар махсус мактаб-интернатига ўқишга беришибди. Орадан кўп фурсат ўтмай Азиза сезиларли даражада ўзгариб, анча дадил, қувноқ бўлиб қолди. Авваллари қандайдир тушунарсиз товушлар чиқарадиган, катталарни кўрганда тортиниб, онасининг орқасига беркиниб оладиган қизалоқнинг икки кўлини кўксига қўйиб салом беришидан кўни-кўшилари ҳам ҳайратланишибди. Ҳаммадан ҳам онасининг суюнганини айтмайсизми? Қизининг интернатда дўстлар орттирганидан, устозларини тарбиячиларининг гамхўрлигидан кўнгли тоғдек кўтарилиб юрибди. Айниқса, қизининг устози Мухаррам Холмухамедова ҳақида гапирганида тилидан бол томард гўё. Азизадаги ижобий ўзгаришлар ҳам устозларини тарбиячиларининг меҳри, сермашаққат меҳнатлари самараси экан. Ҳавасимиз ортиб, опа билан яқиндан танишиш, Азиза ва дўстларининг қандай яшаётганликлари, нималар билан машғул эканликлари ҳақида билгимиз келиб, интернатга йўл олдик.

Мухаррам опани топиш қийин бўлмади. Кираверишда гурунглашиб турган болалар устозлари ёнига бошлаб боришди ва биз опани суҳбатга чорладик:

АГАР ҚАЙТА УМР БЕРИЛСА...

—1968 йили университетни тамомлаб, 1970 йилда йўлланма билан шу даргоҳга тил ва адабиёт фани ўқитувчиси, сурдопедагог бўлиб ишга келганимда, "эшлай олармиканман?" деб бироз чўчигандим, —дея хотирлайдилар опа. —Дастлаб болаларнинг тилини, уларнинг руҳий дунёсини тушунолмай бироз қийналгандим. Кейин эса ўрганиб кетдим. Ҳозирги кунда 300 нафардан зиёд ўқувчиларимиз бўлиб, улар асосан хунар ўрганишга йўналтирилганлар. Нафиса Муродова қиз болалар билан тикувчилик, тўқувчилик машғулоти ўтказса, Юсуфжон Рустамбеков ўғил болаларга чилангарликдан сабоқ беради. Бундан ташқари интернатимизда футбол, кураш, шахмат-шашка сингари спорт ҳамда адабиёт, математика фанларидан тўғарақлар мунтазам ишлаб турибди. Хуллас, ўқувчиларимиз ҳеч зерикиб қолишмайди...

Интернатимиз ўқувчиларига шу даражада ўрганиб қолганманки, асти қўяверасиз. Улар ҳам менга жуда меҳрибон. Тобим қочиб қолгудек бўлса, кунига 3-4 маҳал уйимга чиқиб келаверишади. Хайрлаша туриб, "устоз, эртага мактабга чиқасизми?" деб сўрашни қанда қилишмайди.

Агар қайта умр берилса, уни қандай яшган бўлардингиз, деб опадан сўраганимизда:

"Унда ҳам худди шундай яшаган бўлардим", дея жавоб бердилар ҳеч иккиланмай. Ўтаётган ҳар бир кундан, умридан, касб-коридан қониқиб яшаш ҳар кимга ҳам насиб қилавермайдиган олий бир бахтдир! Мухаррам опа ана шундай инсонлар тоифасидан. Ўқувчиларга дарс берибгина қолмай, улар учун дарсликлар, қўлланмалар ҳам ёзадилар. Мақсадлари—узок йиллар давомида орттирган бой тажрибаларини ҳамкасблари, шогирдлари билан ўртоқлашиш. "Заиф эшитувчи болаларнинг боғлини нутқини ривожлантириш" борасида изланиб, 1989 йилда "Заиф эшитувчи болаларнинг оғзаки нутқини ривожлантиришда дарсдан ташқари ўтказиладиган тадбирларнинг ахамияти" номли методик қўлланма эълон қилган бўлсалар, 1994 йилда Рихси Омонова билан биргалликда 2-синф ўқувчилари учун "Она тили" ва "Нутқ ўстириш" дарсликлари яратишди. Кейинчалик Ҳафиза Самадова билан ҳамкорликда тайёрланган 2-синф ва 3-синф ўқувчилари учун "Ўқиш китоби" нашрдан чиқди. Шунингдек, 4-синф ўқувчиларига мўлжалланган "Нутқ ўстириш" дарслигининг ҳам муаллифидир. Бу дарсликларнинг бари заиф эшитувчи болалар махсус мактаб-интернати ўқувчилари учун мўлжалланган.

Табиатан ногирон инсонларнинг кўнглилари нозик бўлади. Ана шундай ўғил-қизлар қалбига йўл топа олган, илму зиё улашиб, уларда ҳаётга, келажакка умид уйғота олган Мухаррам опа сингари фидойи инсонлар бор бўлсин, деймиз.

Феруза ЖАЛИЛОВА

Insho

Бутун олам тупроқ ва сувдан яралган. Улар бор ерда ҳаёт мавжуд. Фақат сувдан иборат жойларда ҳам тириклик мавжуд. Лекин сувсиз жойларда ҳаёт бўлиши гумон. Сув ҳаёт манбаи эканлиги тўғрисида ўйлар эканман, момом жонимга оро қиради. Сув сўрайди, мен келтираман. Сувни ичиб дуо қиладилар: "Сувдай сероб бўлгин." Фурсатдан фойдаланиб сув тўғрисида сўрайман. Момом оҳиста, кексаларга хос тарзда саммоқли сўзлайдилар: "Сув олтиндан қиммат дейдилар, болам. Қанча хазинадан бўлса ҳам сувсиз ҳеч ким яшай олмайди. Шунинг учун ҳам кишилар, қадимдан, энг аввало, қаерда иморат солмоқчи бўлсалар ёки бир шаҳар бунёд этмоқчи бўлишса, сув оқар томонлардан қуришган ёки ариқ қазишган. Биз ёшлик пайтларимизда водопровод сувидан эмас, булоқдан, кудуқдан, ариқлардан сув ичар эдик. Ҳеч ким сувни булғамас эди. Сувни асрагани худо асрайди. Сув ҳаёт манбаи ҳисобланади. Сув келтирган кишини халқ дуо қилади. Элнинг раҳматини олади. Савоб иш қилган бўлади. Сув — об-ҳаёт. Сув бўлмаса ҳеч бир жонзот яшай олмайди. Ўша даврларда кудуққа чиғирқ ўрнатиб сув олар эдик. Булоқнинг, кудуқнинг сувлари муздай, шифобахш бўлар эди. Булоқ, кудуқ, ариқларга ҳеч ким туфламас, ифлос қилинишига йўл қўймас эди. Сув онадек азиз. Айтишларича, илгариги замонда ариқларнинг ёнида кўй-кўзи, эчкилар, сигирлар ҳам боқилмаган экан. Ҳаттоки, ёмон кўзани ариққа ботирган кишиларни жазолашган экан. Агарда табиатда қурғоқчилик юз берса, ота-боболаримиз, молларимиз экинларнинг ҳосилдорлигини ошириш мақсадида ёмғир чақириш удумларини ўтказганлар».

Момом айтган сўзларига кулоқ солар эканман, сув тўғрисида билганларимни хотирлайман. Сув инсон учун энг азиз табиий неъмат, қишлоқ хўжалиги ва саноят ишлаб чиқаришидаги каби бошқа соҳаларда ҳам муҳим захира ҳисобланади. Ўсимликлар сувсиз яшай олмайди. Уларнинг илдизи тупроқдан сувни, ундан эриган моддаларни шимиб олади. Ҳайвонот олами ва одам ҳам сувсиз яшай олмайди. Табиатда сув айланиб юради. Ёмғир ва қор сувлари дарёларга тушади, улардан денгиз ва океанларга қуйилади. Океан, денгиз, дарё ва кўллардан сув яна қор, ёмғир шаклида ерга тушади. Қишлоқ хўжалигини, sanoatни ва аҳолини сув билан таъминлашда тоғлардаги доимий қор ва музликлар асосий сув манбаи хизматини ўтайди. Дарёлар эса баланд тоғлардаги музликлардан тўйинади. Республикаимиз аҳолиси асосан иккита дарё — Амударё ва Сирдарё сувларидан фойдаланади. Момом яна хаёлимни бўлиб дейди: "Қимки элга сув келтирса, номи ҳеч қачон ўчмаган. Қишлоғимиздан ўтувчи Хонариқ ҳам шунинг учун шундай номланган. Сувни ариқлардан бемалол ичар эдик. Ҳозиргидек сув кувурлари, ер ости сувлари қаёқда эди? Ҳозир ариқ ва анҳорлар қаровсиз ҳолда қолди, ҳамма чиқинди ташлайди. Сув ичадиган арифингга тупурма, деган мақол бор. Мана шунга ҳар бир инсон ўз жисмига синдириб олса ёмон бўлмас эди." Сўхбатга онам кўшиладилар: "Қим, мана шу ҳозир биз яшаётган ерлар қақраб ётган чўл эди. Фидойи инсонлар сув келтириб, чўлни гулистонга айлантиришди. Соя-салқин боғларда, гулзорда сайр этганда, зилол сувлардан роҳатланганда ана шу инсонларнинг меҳнатини қадрлашимиз керак. Сувни ифлослантириш, уни зое қилишдан кўра, сувни исроф қилмасликнинг янги усуллари ўйлаб топмоқ керак. Яна исломда ичимлик суви билан экин суғориш маън этилганини яқин-яқинларгача кўпчилигимиз билмас эдик."

Қуръони каримнинг "Набаъ" сурасининг 40-оятда шундай дейилган: "Кўёшни (бутун оламни) ёритувчи чирок қилиб, булутлардан (ёмғир) сувларини

дув-дув ёғдириб, натижада (ердан) донларни ва гиёҳларни ундириб, боғу бўстонларни бунёд этиб қўймадикми?"

Яна "Абаса" сурасининг 42-оятда "Биз (ёмғир) сувларини мўл ёғдириб қўйдик, сўнг Ерни ўсимликлар ёриб чиқадиган қилдик. Ердан яна донларни, сердарахт боғу бўстонларни ундирдик. Буларнинг ҳаммаси сизлар ва чорваларнингиз манфаати учундир", деб ёзилган. Демак, Оллоҳнинг барча неъматлари биз учун экан. Хўш, ана шу "инсон" деб аталганларнинг бугунги кунда табиатга ва зилол сувга бўлган муносабати қандай? Афсуски, қоникарли даражада эмас. Инсонлар сувдан унумли фойдаланмаптилар. Масалан, яхши маҳкамланмаган жўмракдан томчилаб сув оқканда, бир суткада 480 литр сув исроф бўлар экан. Бу фақат битта жўмракдан оққан сув. Агар биз биргина вилоятимиздаги очиқ қолган жўмраклардан оқётган сувни ҳисобласак, қанчалик исрофгарчиликка йўл

афсуски, бу географик маълумотлар энди ўтмишни эслаб қайғуриш учунгина керак.

Мустақилликкача бўлган йиллар Оролни тугатиш ёки қуритиш даври бўлди. Жонкуяр олимлар ва мутахассислар фикр-мулоҳазалари, тақлифлари фақат қоғозда қолиб, "Орол денгизи ўрнида пахта етиштириш мумкин" каби фикрлар айтилди. Орол тақдирига бефарқ қаралди. "Чўлни гулистонга айлантирамиз, табиатни бўйсундирамиз, ундан инъом кутиб ўтирмаймиз" шиорлари авж олди. Кўп ерлар ўзлаштирилди. Сувнинг қадами етган жойга экин экилаверди. Амударёни ҳам, Сирдарёни ҳам ўз ҳолига қўймай "Қани, асов бўлсанг ХХ асрнинг техникасига, одамларнинг кудратига кучингни кўрсатиб кўр-чи!" деб аввало сув омборлари қурилди, каналлар қазилди. Булар камлик қилганидек, пахта ва шоли экиладиган жойлар кенгайтирилди. Натижада эса Орол денгизининг майдони

ОРОЛ МАДАД СЎРАЙДИ

қўётганимизга амин бўламиз. Бу ҳаётимизда шунга ўхшаш муаммоларга дучор бўламиз.

Мана Орол қуриб бормоқда эссиз, Тополмай ётибмиз дардига чора. Ўз-ўз дардига тополмай даво, Биздан ёрдам сўра Орол бечора.

Маъсум Орол мадад сўрайди. Ўз қирғоқларини ташлаб кетаётиб зор-зор йиғлайди. Биз фарзандларидан мадад кутади. Орол денгизи тобора қуриб бормоқда. Нима учун? Оролни асраб қолиш керак. Бу каби сўзларни кўплай эшитамиз. Орол денгизи тарихан катта худуднинг ўзига хос ҳаёт манбаи бўлиб келди. У 60-йилларгача ўз ҳолатини маълум миқдорда сақлаб, майдони 66 миң кв. км ни ташкил қиларди, унга Амударё ва Сирдарёдан йилига ўртача 52 куб км сув куйиларди. Ундан ташқари 5 куб км атрофида ёгин-сочиндан ва 1 куб км сув ер остидан йиғилиб тўпланади. Минг

32 миң кв. км га тушиб қолишига сабаб бўлди. Буларнинг ҳаммаси сувда яшовчи тирик организмларга, айниқса, қимматбаҳо балиқларнинг ҳаётига ва инсонлар ҳаётига салбий таъсир кўрсатди. Орол қуриши туфайли ер, сув, ҳаво таркибида чуқур ўзгаришлар рўй бериб, дарахтлар қуримоқда, ҳайвонлар қирилиб кетмоқда. Турли хил касалликлар кўпайиб кетиб, биз болаларнинг, оналаримизнинг саломатлигига катта ҳавф туғдирмоқда.

Орол тақдир бу бизнинг миллий муаммомиз бўлмай, балки дунё халқларини ҳам ташвишга соладиган муаммодир. Орол ва унинг атрофидаги экологик аҳволни яхшилаш учун давлатимиз раҳбарияти савобли ишларни бошлаб юборди. Ўрта Осиё давлатларини, чет эл олимларини ҳамжиҳатликда иш олиб боришга, муаммоларни биргаликда ҳал қилиш йўлларини топишга чорлади. 1993 йил март ойида Марказий Осиё дав-

латлари бошлиқларининг учрашувлари бўлиб ўтди ва Оролни муҳофаза қилишда биргаликда иш олиб боришга келишиб битим имзоланди. 1994 йилнинг январь ойида Нукус шаҳрида, 1994 йилнинг мартда Тошқовузда, 1997 йилда эса Алматида ана шундай учрашувлар бўлиб ўтди. Орол денгизи тақдирининг муаммолари, ечимлари Президентимиз И.Каримовнинг "Ўзбекистон ХХI аср бўсағасида: ҳавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт қафолатлари" асарида ўз ифодасини топган. Асарни ўқиш мобайнида шундай сатрларга кўзингиз тушади: "Орол танглиги инсоният тарихидаги энг йирик экологик ва гуманитар фожиаларидан биридир."

Ниҳоят озукасиз қолган, бир пайтлар Ўрта Осиёнинг кўрки бўлган Орол денгизи ҳолдан тойиб, қурий бошлади. Орол денгизининг сатҳи 14 метрга пасайди, сувнинг ҳажми эса 65 фоизга қисқарди, таркибидаги тузлар миқдори икки ярим баравар ортди. Унча шўр бўлмаган сувга мослашган балиқлар бирин-кетин нобуд бўлди. Орол денгизининг қуриб қолган майдони туз кўтариладиган жойга айланиб қолди. Қуриган денгиз остидан йилига 70 миллион тонна туз чанг-тўзон билан ҳавога кўтарилиб, теварак-атрофга — 500 километргача тарқалмоқда, боғроғлар нобуд бўлмоқда, инсон саломатлигига путур етмоқда. Орол денгизи атрофидаги фалокатни бартараф қилиш мақсадида ҳукуратимиз "Орол денгизи районида экологик ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, Орол ҳавзасида сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларни муҳофаза қилишни кучайтириш чоралари ҳақида" Қарор қабул қилди. Ўзбекистонда Оролни асраш комитети тузилди.

Момом ўз замонаси ҳақида куйиниб сўзлайди, онам сувни асраш ҳақида гапирди. Мен эса келажак ҳақида ўйлайман. Хўш, биз, яъни келажак авлод сувни асраб-авайлаш учун нима қилмоғимиз керак?

Яна хаёлимга биринчи галда энг долзарб муаммо — Орол денгизи тақдир келади. У йилдан-йилга қуриб бормоқда. Орол нафақат бизнинг, балки бутун Ўрта Осиё, Қозоғистон давлатларининг энг оғриқ нуқтасига айланиб қолган. Бу офатнинг олдини олиш учун кўп ишлар қилинмоқда. Биз ёшлар бунга ўз ҳиссамизни қўшиш учун нима қилмоғимиз керак? Нега энди чет элларда истеъмол қилинадиган сувни қайта-қайта яна ярқоли ҳолга келтириш усуллари мавжуд, бизда эса оқар сувларга кам эътибор берилади. Шунингдек, бир томчи сувни ҳам исроф қилмасдан суғоришнинг янги усулларидан фойдаланиш керак. Исроил давлатида пахта ва бошқа экинларни томчилаб суғоришар экан. Биз ҳам шу усулни қўлласак, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Чет эл технологиясини мамлакатимизга олиб келиш, янада такомиллашган усулларни яратиш биз ёшларнинг олдида кўйилган асосий қарзи ва фарзидир. Умуман биз табиатдаги ноёб бўлган бойлик — сувни муҳофаза қилишимиз керак. Дарё, ариқ ва ҳовуздаги сувни ифлосланишидан сақлаш, уларда ўсадиган ва яшайдиган ўсимликлар ва ҳайвонларни эҳтиёт қилиш ҳар бир фуқаронинг бурчидир. Зеро, шундай экан, ҳаёт рамзи бўлган сувни тежаб, авайлаб ишлатишни одат қилмоғимиз лозим. Бу, бизнинг инсоний бурчимиз ва кундалик вазифамизга айланиши керак.

Шаҳноза ҚОДИРОВА,
Жиззах вилояти Пахтақор тумани
Ҳамид Олимжон номидаги
1-макта ўқувчиси,
"Мен-онам-момом — сувнинг
аҳамияти ҳақида" иншолар танлови
3-ўрин соҳибаси

ШОДЛИГУ ГАМ ЁНМА-ЁН

11 июль куни бошланган Россия чемпионатининг 2-давра илк ўйинларида легионерларимиз кўнгилдагидек ўйин кўрсатдилар. Владимир Маминов ва Улугбек Бақоевлар ўз жамоаларининг энг яхши ўйинчиси дея таърифланди. Лекин, афсуски, Андрей Акопянц жиддий жароҳат олиб майдонни тарк этишга мажбур бўлди. Энди у камида бир ой майдонга тушолмайди...

КУЗАТУВ ДАВОМ ЭТАДИ

Ўзбекистон терма жамоаси устози Владимир Сальков Малайзияда ўйнаган йигитлардан кўнгли тўлганлигини билдириб, лекин, қайси ўйинчилар ЖЧ—2002 II саралаш босқичида иштирок этишини маълум қилмаганди. Айни кунларда терма жамоа устози Россияда бўлиб, у ердаги легионерларимиз ўйинларини кузатмоқда.

“САЁХАТ” БОШЛАНДИ...

“Спартак” (Москва) жамоасида ўзини кўрсата олмаган Жаъфар Ирисметов 2-даврдан “Сокол”да ўйнаши керак эди. Лекин энди у бу жамоада ҳам ўйнамайдиган бўлди. Маълум бўлишича, у жамоа раҳбарияти билан молиявий томондан келиша олмаган. Норасмий хабарга кўра эса Жаъфарнинг эндиги “сафар”и Туркия томонларга бўлиши мумкин.

БИЗ КУЗНИ КУТЯГМИЗ...

ЖЧ—2002 II саралаш босқичи “В” гуруҳида Хитой термасини яққа фаворит дея айтилишлар тўхтамаяпти. Яқинда Оман миллий терма жамоаси бош мураббийи этиб сайланган Германиялик Бернд Штанге ҳам шу фикрда. Ўзбекларда эса шундай мақол бор: “Жўжани кузда санайдилар”. Куз келаверсинчи...

ЎЗБЕК КУРАШИ АФРИКАДА

Жанубий Африка Республикасининг Хартенбос шаҳрида яқунланган ўзбек кураши бўйича Африка очик чемпионатидан халқаро Кураш ассоциацияси вакиллари мамлакатимизга қайтди.

Жанубий Африка Республикасининг Хартенбос шаҳрида миллий курашимиз бўйича дастлабки Африка очик чемпионати бўлиб ўтди. Чемпионатда нафақат Африка қитъасидан, балки Осиё ва Европа мамлакатларидан ҳам ўзбек кураши бўйича полвонлар гиламга чиқишди. Очик чемпионат бир неча кун олдин яқунланган бўлса-да, юртдошларимиз қайтишга шошилмадилар.

— Сабаби, чемпионат яқунлангандан сўнг Африка кураш конфедерацияси томонидан семинар ва ййгилишлар ўтказилиб, биз уларда иштирок этдик, — деди Халқаро кураш ассоциациясининг президенти Комил Юсупов “Туркистон-пресс” муҳбирига.

Демак, хозирги куннинг ўзидаяк дунёнинг 30 дан орттик мамлакатларида ўзбек миллий кураши федерациялари фаолият кўрсатмоқда. Бу эса ўз навбатида курашимиз дунё бўйлаб кенг қулоч ёяётганлигидан далolat беради.

“Туркистон-пресс”

Яқинда Абдулла Авлониё номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институти томонидан чоп этилган Эркин Холмуродовнинг “Эпчил ва чаққонлар сардори” китобчаси кўлимга тушиб қолди. Рисолада Қашқадарёда донг таратган спорт устаси, ёшларни Ватанга садоқат, жисмоний соғлом қилиб тарбиялашга муносиб ҳисса қўшиб келаятган Шомурод Шерқуловнинг ҳаёти ва меҳнат фаолияти ҳақида сўз юритилади. Шомурод Шерқулов 31 йилдан бери Касби туманидаги “Ватанпарвар” ташкилотига раҳбарлик қилиб келмоқда. Унинг ташки-

қирган киши бу ерда амалга оширилаятган ишларга таҳсин айтади. Чунки, ҳамма жойда ободончилик, кўкаламзорлаштириш тадбирлари олиб борилган, анвойи гуллар экилган.

Спорт техника клубида талабалар учун қулай шароит яратилган. Бўлғуси ҳайдовчилар учун юк автомобили, енгил автомобиллар тузилиши, йўл ҳаракати қондаларини ўрганиш, хавфсизликни таъминлаш, автобус ва уни бошқариш, лаборатория, амалиёт хоналари ишлаб турибди. Ўқувчилар янги автомобиллар ҳақида ҳам маълумот оладилар.

“Маънавият ва маърифат” хонасининг жиҳозланиши ҳам кишини ўзига тортади.

ЭЛЧИЛЛИК ВА ЧАҚҚОНЛИК ТАРБИЯСИ

лотчилиги туфайли спорт техника клуби учун кўш қаватли бино қуриб ишга туширилди. Туман мактаблари ва касб-ҳунар ўқув юртларида ҳарбий таълим дарсларини ўқитиш яхшиланди. Бошланғич ташкилотлар сони 30 тага етказилди, аъзолар сафи 31450 нафар кўпайди.

— Ҳарбий ватанпарварлик тарбиясини мактаб партасида бошлаш керак, — дейди биз билан суҳбатда Ш.Шерқулов. — Илм даргоҳларидаги бошланғич ташкилотлар фаолияти кучайтирилмоқда. Мактабларнинг ҳарбий таълим фани ўқитувчилари билан мустаҳкам алоқа ўрнатилди. Жойларда ҳарбий спорт турлари бўйича мусобақалар ўтказиб борилмоқда.

“Ватанпарвар” ташкилотининг ҳовлисига

Машғулотларни Ваҳоб Аннаев, Ғайрат Ҳақназаров, Фармон Равшанов, Ғайбулла Мусаев сингари тажрибали ўқитувчи мутахассислар олиб бормоқдалар.

Спорт техника клуби ҳузурида картинг, кураш, милтиқ отиш, фигурали ҳайдаш бўйича секциялар фаолият кўрсатмоқда.

Картинг ва мотокросс бўйича республика чемпиони Ўткир Худойбердиев, Ўрта Осиё кубоги мусобақалари ғолиби Акбар Рустамов, вилоят мусобақаси совриндори Анвар Юсупов сингарилар жамоанинг фахри ҳисобланадилар.

Тумандаги “Нуроний”, “Камолот”, “Маҳалла”, “Соғлом авлод” жамғармалари билан ҳамкорликда кекса авлод вакиллари билан учрашувлар ўтказиб борилмоқда.

Иzzат ХИКМАТОВ

«ХУРШИД» — ҒОЛИБ

“Маҳалла” жамғармасининг ташаббуси билан юртимиз маҳалла болалари ўртасида “Биз—Пахтакор келажагимиз” шиори остида шахримизнинг А.Икромов туманининг “Хуршид” жамоаси ҳамда Чилонзор туманининг “Шарқ” жамоаси ёш футболчилари ўртасида кизиқарли беллашув бўлиб ўтди.

Тошкент шаҳар “Маҳалла” жамғармасининг раиси А.Ғадоибоев—ушбу турнирнинг асосий мақсади маҳалла ёшларининг спортга бўлган кизиқшини ошириш лозимлиги

ҳақида сўз юритди.

Шуни таъкидлаш лозимки, ўтган йили ўтказилган турнирда асосан бир хил ёшдаги болалар иштирок этишган бўлса, жорий йилда ушбу мусобақа 9-11, 12-14, 15-16 ёшли болалар ва ўсмирлар ўртасида алоҳида ўтказилмоқда. Бу эса бугунги ўсмирларимизнинг спортга бўлган кизиқишлари янада ортанлигидан далolat беради.

Бу йилги мусобақада 200 та жамоа ва 30 минг нафар ёш футболчи иштирок этди.

Иқтидорли мураббий Т.Фулломхўжаев етакчилигидаги

“Хуршид” жамоаси ёш футболчилари 1:0 ҳисобида “Шарқ” жамоасидан устун келиб, “Биз—Пахтакор келажагимиз” турнирининг ғолиблигини қўлга киритишди. Ушбу турнирнинг ғолиби—“Хуршид” жамоаси мутасаддилар томонидан олтин медаль ва кубок, эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

УМИД ЖАЛИЛОВ

ИРОДАНИНГ КАЙФИЯТИ БАЛАНД

Австриянинг Вена шаҳрида аёллар ўртасида мукофот жамғармаси 170 минг долларни ташкил этган халқаро турнир бошланди.

Ушбу турнирда мамлакатимизнинг 1-рақамли теннисчиси Ирода Тўлаганова иштирок этиши билан ҳам у биз учун аҳамиятлидир. Ёш теннисчимиз яқинда ўтказилган Уимблдон турнирининг 3-босқичига етиб бориб, нимчорак финал баҳсларига омади чопмаган эди.

Теннис бўйича йилнинг энг нуфузли турнирларидан ҳисобланган “катта тож” туркумидаги Уимблдон му-

собақаларида қатнашиш мен учун бахт эди, — деди Ирода Тўлаганова Венага жўнаб кетиш олдида “Туркистон-пресс” муҳбирига. — Бу мусобақада рақибларимдан анча нарсани ўргандим. Венадаги турнирдан сўнг Белгияда бошланадиган аёллар ўртасидаги халқаро турнирда ҳам ўз кучимни синая кўриш ниятиданман.

Спорт мутахассисларининг таҳминларича, ҳамюртимиз аёллар ўртасидаги рейтинг очколари бўйича 45-ўринда 48-поғонагача бўлган оралиқдан ўрин эгаллаши эҳтимолдан холи эмас. Хабарингиз бор, унинг сўнги

рейтинг кўрсаткичи 52-ўрин эди. Ироданинг бир неча поғона юқорига кўтарилишига сабаб биринчидан, Голландияда бўлиб ўтган халқаро турнир натижаси бўлса, иккинчидан, Уимблдон мусобақаларида 3-босқичга етиб бориши бўлди.

Шуни айтиш мумкинки, айни кунда Ирода ҳар қандай кучли рақибни бемалол кортга чақириб, баҳслашиши мумкин. Ирода Тўлаганова издошлари бўлган мамлакатимизда юзлаб ёшлар қўлларига ракетка ушлаб теннис синиоатларидан сабоқ олиш учун шайланиб туришибди. У чин маънодаги теннисимизнинг йўлчи юлдузидир.

“Туркистон-пресс”

